

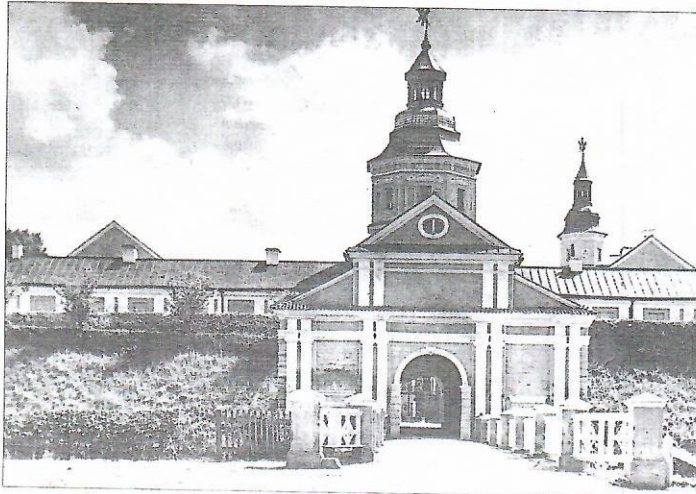

«Вяртанне» Нясвіжскага і Мірскага замкаў

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 1)

У 2004 годзе галоўную вежу замка аднавілі паводле гравюры Томаша Макоўскага ў стылі рэнесансу. Аднак навукоўцы выступілі супраць гэтага і патрабавалі зрабіць вежу ў стылі барока, як гэта было ў XVIII стагоддзі, у часы Міхала Казіміра Радзівіла Рыбаныкі. Навукова-метадычная рада на пытаннях гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Беларусі прыняла нарэшце расшэнёны змяніць выгляд замкавай вежы па стане на XVIII стагоддзе. Навуковым кіраўніком рэстаўрацыі замка стаў вядомы беларускі архітэктар Сяргей Друшчыц. Рэстаўрацыя палацава-паркавага ансамбля вялася з 1997-га па 2012-ы год. Комплекс Нясвіжскага замка ў 2005 годзе быў уключаны ў Спіс аб'ектаў Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Цяпер тут знаходзіцца музей, які штогод наведваюць сотні тысяч турыстаў.

Мірскі замак пачаў будаваць прадстаўнік вядомага беларускага шляхецкага роду, надворны маршалак Вялікага Княства Літоўскага Юрый Ільініч у першай чвэрці XVI стагоддзя ў стылі готыкі каля паселішча Мір. Аднак яго будаўніцтва не было скончана і працягнулася ўжо ў другой палове XVI стагоддзя, калі ён перайшоў да магнатскага роду Радзівілаў. Адбылося гэта ў 1569 годзе, пасля смерці Юрыя Шчаснавіча Ільініча, апошняга са свайго роду. Яго спадкаемцам стаў стрыечны брат па маці Мікалай Крыштаф Радзівіл Сіротка. Новы ўладальнік значна перабудоўвае замак у стылі рэнесансу і барока. Валю насыпаюць валы з бастыёнамі, якія акаляюць равы з вадою. Унутры замка каля паўночнай і ўсходняй сценаў узвялі трохпавярховы палац з глыбокімі сутарэннямі, а звонку – уздоўж паўднёвай і заходняй – будуюць аднапавярховыя службовыя прыбудовы. Галоўная ўваходная вежа атрымала дадатковае ўмацаванне паўкруглай формы – перадбрам'е. Каменнай разьбой аздабляюць баясы, парэнчы, прыступкі на лесвіцах, ганках, агароджы масткоў і балконаў. Інтэр'еры палаца аздабляюць шыкоўныя кафляныя печы,

Узняя брама Нясвіжскага замка. Фота Яна Булгака. 1938 г.

аблямавання зялёнапаліванай і паліхромнай кафляй.

Першы раз замак моцна пацярпеў ад ваенных дзеянняў у сярэдзіне XVII стагоддзя, пра што сведчыць інвентар 1660 года. Каля 30-і гадоў палац быў заняты. Аднаўляць замак пачалі ў 1681 годзе. Асноўныя работы ішлі з 1686-га па 1689-ы год. Аднак неўзабаве пад час Паўночнай вайны ў 1706 годзе ў Мір уварваліся войскі шведскага караля Карла XII. Замак быў спалены і разбураны. Аднаўленчыя работы тут ішлі некалькі дзесяцігоддзяў і былі скончаны ў 1738 годзе. Аднавілі палац, дзе з'явіліся партрэтная зала і зала для танцаў. У палацы мелася 16 камінаў і 17 кафляных печэй. Аднак паступова замак стаў прыходзіць у заняпад, пра што сведчыць яго апісанні, зробленыя ў 1778-м і 1794-м гадах. У пачатку XIX стагоддзя замак крыху аднавілі, калі ім валодаў Дамінік Радзівіл.

У 1812 годзе пад сценамі Мірскага замка адбываліся ваенныя дзеянні. У 1827 годзе пра замак пісалі, што ён цалкам разбураны і пакінуты. Паступова на яго пачалі звяртаць увагу навукоўцы і мастакі. Сітуацыя змянілася да лепшага, калі замак набыў у 1891 годзе князь Мікалай Святаполк-Мірскі. Каля

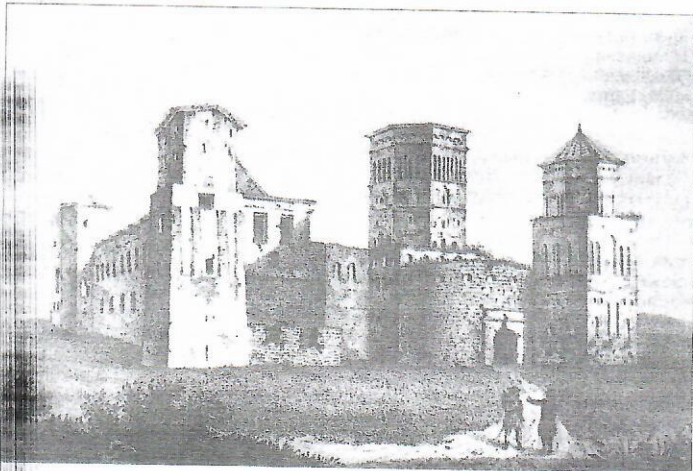
замка выкапалі глыбокі стаў, пабудавалі на падмурках былога будынка канца XVI – пачатку XVII стагоддзя сядзібны дом і сямейную капліцу-пахавальню. Пасля смерці Мікалая Святаполк-Мірскага гаспадаром замка стаў яго сын Міхаіл. У 1921 годзе ён вярнуўся ў Мір і вырашыў пакрысе аднаўляць замак. У 1924 годзе праект абудовы склаў варшаўскі архітэктар Тэадор Бурш, і аднаўленчыя работы пачаліся. Да 1939 года часткова аднавілі тры замкавыя вежы і частку ўсходняга крыла палаца. У 1933 годзе князь Міхаіл перасяліўся ў замак. Для яго зрабілі асобны балкон на паўднёвым фасадзе палаца з відам на двор і стаў. Памёр князь у 1938 годзе, а ў верасні 1939-га пасля далучэння Заходняй Беларусі да БССР Мірскі замак быў нацыяналізаваны.

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны фашысты зрабілі ў замку гета, а пасля вайны тут пасяліліся жыхары з наваколля, якія страцілі пад час вайны сваё жытло. Паступова яны збудавалі свае дамы, і замак зноў стаў пусты і заняты. Як толькі ў БССР былі створаны спецыяльныя навукова-рэстаўрацыйныя майстэрні ў 1971 годзе, была зроблена часовае кансервацыя замкавых муроў і ўсе вежы замка накрылі гонтай.

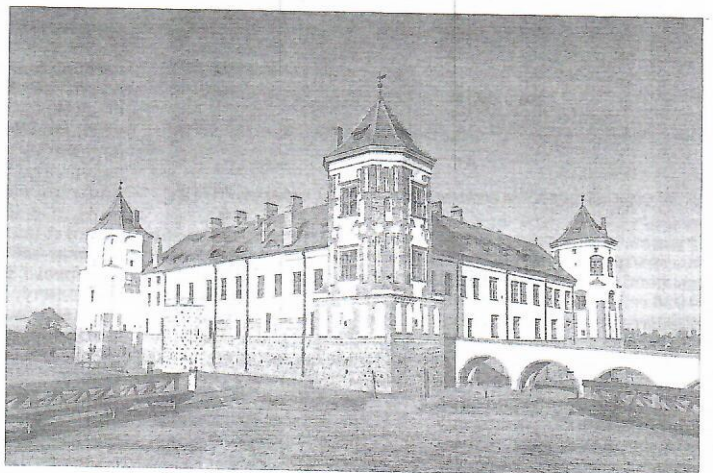
У кастрычніку 1978 года Савет Міністраў БССР прыняў Пастанову аб рэстаўрацыі Мірскага замка. Пасля гістарычных і археалагічных даследаванняў і архітэктурных абмераў у 1981 годзе быў зроблены праект рэстаўрацыі (аўтары – архітэктары В. Атач, С. Верамейчык, В. Калнін, археолаг А. Трусаў). За аснову ўзялі воплік замка, які склаўся ў XVII стагоддзі, з выяўленнем і фрагментарнай рэстаўрацыяй некаторых фрагментаў XVI – XX стагоддзяў. Архітэктурны аб'ект падзялілі на тры зоны. Першая – зона адраджэння. Гэта самая захаваная частка замка, і тут прапанавалі зрабіць музей. Другая – зона адаптацыі. Частка замка, адноўленая ў 1920 – 1930-х гадах. Тут хацелі размясціць вытворчыя майстэрні мастацкага прафтэхвучылішча. Трэцяя – зона трансфармацыі. Гэта частка замка, пазбаўленая ўнутраных перакрыццяў і сценаў. Тут планавалі зрабіць музей рэстаўрацыі замка, сувенірныя крамы і кавярню. Аднак за доўгія часы рэстаўрацыі, якая пачалася з закладкі першай рэстаўрацыйнай цаглянай 25 чэрвеня 1983 года, сітуацыя змянілася. Быў прызначаны новы кіраўнік праекта рэстаўрацыі – архітэктар Д. Бубноўскі. 12 красавіка 1993 года была ўрачыста адкрыта першая музейная экспазіцыя ў адноўленай паўднёва-заходняй вежы. У 2000 годзе замкавы комплекс «Мір» уключаны ў Спіс аб'ектаў Сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Урачыстае адкрыццё ўсяго музейнага комплексу адбылося ў снежні 2010 года. З таго часу яго наведваюць сотні тысяч турыстаў штогод.

Алег ТРУСАЎ

Гэты тэкст распачынае серыю артыкулаў пра гісторыю і рэстаўрацыю беларускіх замкаў. На жаль, да нашага часу ў больш-менш цэлым выглядзе захавалася толькі некалькі беларускіх замкаў, у першую чаргу вышэй згаданыя Нясвіжскі і Мірскі. Іншыя захаваліся толькі часткова. Але некаторыя з іх цяпер кансервуюцца і рэстаўруюцца. Пра іх чытайце ў наступных нумарах «Краязнаўчай газеты».

Канут Русецкі. Мірскі замак. 1853 г.

Мірскі замак. Фота В. Дняпроўскага. 2018 г.